

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การประกอบสร้างเชิงพื้นที่-เวลาและเศรษฐกิจ-การเมืองของเมืองชายแดนแม่สาย	
ผู้เขียน	นายยุทธพงศ์ จันทรวรินทร์	
ปริญญา	ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต (สังคมศาสตร์)	
คณะกรรมการที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชูศักดิ์ วิทยาภักดิ์ อาจารย์ ดร.อัมพร จิรัฐติกร รองศาสตราจารย์ ดร.จามะรี เขียงทอง	อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

บทคัดย่อ

แม่สายคือเมืองชายแดนทางตอนเหนือสุดของประเทศไทย มีความเป็นพลวัตเต็มไปด้วยการเคลื่อนไหวและการเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่ ความรู้เกี่ยวกับ “พื้นที่ชายแดน” แม่สายจะช่วยสร้างความเข้าใจเรื่องเมืองชายแดนแม่สาย ดุษฎีนิพนธ์นี้ใช้การศึกษาชาติพันธุ์วรรณาและการวิจัยเชิงเอกสาร การวิจัยดำเนินการระหว่างเดือนกันยายน 2554 ถึง มีนาคม 2555 และมกราคม ถึง มีนาคม 2557 เน้นการวิเคราะห์สถานการณ์และการตีความเชิงบริบท

ดุษฎีนิพนธ์ศึกษาความเป็น “พื้นที่ชายแดน” แม่สาย และกลุ่มชนชายแดนผู้เป็นนักปฏิบัติการเชิงพื้นที่ หรือผู้ใช้อรรถประโยชน์จากพื้นที่ชายแดนในลักษณะใดบ้าง โดยศึกษาผ่านกรณีศึกษาสองเรื่อง เรื่องแรกคือกลุ่มผู้ค้าพลอยจังหวัดจันทบุรีซึ่งได้อพยพย้ายถิ่นเพื่อมาซื้อขายพลอยที่แม่สาย และกลุ่มที่สองคือกลุ่มผู้ค้าแร่ชาติพันธุ์ฝ่งพม่าเดินทางข้ามด่านชายแดนเข้ามาเพื่อประกอบอาชีพค้าขายเล็กๆ น้อยๆ จำพวกซีดี บุหรี่ ยาไวอากร้า บริเวณตลาดแม่สาย ดุษฎีนิพนธ์มีข้อค้นพบว่า “พื้นที่ชายแดน” แม่สายมีลักษณะเฉพาะดังนี้

ประเด็นแรก “การปรับเปลี่ยนพื้นที่ชายแดน” คือปฏิบัติการเชิงพื้นที่โดยกลุ่มชนชายแดนสามารถต่อรองกับชายแดนของรัฐ โดยควบคุม ดัดแปลง หรือใช้ละแวกพื้นที่นั้น โดยมีเป้าหมายเพื่อลดข้อจำกัดพื้นที่และสร้างโอกาสใหม่ด้านเศรษฐกิจสังคมให้กับตนเองบริเวณชายแดน อย่างไรก็ตาม กลุ่มชนชายแดนไม่สามารถกระทำ “การปรับเปลี่ยนพื้นที่ชายแดน” ได้โดยลำพัง แต่ต้องยึดโยงไปกับการอาศัยอำนาจรัฐ โครงสร้างพื้นฐานที่รัฐสร้างขึ้น หรืออาศัยการลดรัฐตามแนวชายแดน ดังนั้น

“การปรับเปลี่ยนพื้นที่ชายแดน” ถือเป็นหัวใจหลักของการเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่ชายแดนแม่สาย นอกจากนี้ ความหมายของพื้นที่ชายแดนยังเปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขเวลาและบริบททางสังคม วัฒนธรรม

ประเด็นต่อมา “ทุนเชิงพื้นที่” คือการที่กลุ่มชนชายแดนแสวงการใช้ประโยชน์โดยตรงจากที่ตั้ง ทำเลของความเป็นชายแดนแม่สาย “ทุนเชิงพื้นที่” เป็นปัจจัยการผลิตสำคัญใช้เพื่อเสริมสร้างกิจกรรมทางเศรษฐกิจสังคมเฉพาะแบบตามแนวชายแดน อาทิ การแสวงหาหรือเชื่อมต่อเข้ากับทรัพยากรราคาถูกเพื่อการผลิตและการค้าข้ามแดน หรือการอำนวยความสะดวกให้กับสินค้าลักลอบข้ามแดน “ทุนเชิงพื้นที่” เกิดจากการกลุ่มชนชายแดนใช้ความรู้และเทคนิคเฉพาะทาง หรือกลยุทธ์เคลื่อนที่ข้ามแดน ไปมาในชีวิตประจำวัน ผสมกับฉกฉวยสถานการณ์หรือเหตุการณ์ชายแดนช่วงเวลานั้น อีกทั้งอาศัยช่องโหว่ของรัฐ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อลดขั้นตอนหรือลดการควบคุมของรัฐ

ท้ายที่สุด พื้นที่ชายแดนแม่สายมีลักษณะ “ความไม่ต่อเนื่องและความไม่เชื่อมโยงกัน” เนื่องจากมีการปะทะประสานของเหตุการณ์ต่างๆ และเกิดความท้าทายใหม่ๆ ซึ่งคาดเดาได้ยาก จึงเป็นไปได้ทั้งรัฐกับกลุ่มชนชายแดนร่วมกันแสวงหาผลประโยชน์จากชายแดน หรือรัฐกับกลุ่มชนชายแดนต่างแข่งขันและเบียดขับกันและกัน เพื่ออำนาจและผลประโยชน์ของแต่ละฝ่าย เพราะชายแดนแม่สายไม่มีกฎเกณฑ์และกติกาที่แน่นอน แต่ขึ้นอยู่กับกรอบนโยบายจากสถานการณ์ ชั่วขณะหรือเฉพาะช่วงเวลา ดังนั้นชายแดนแม่สายมีลักษณะซับซ้อนและสลับไหล

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

Thesis Title	Spatio-temporal and Political-economic Construction of Mae Sai Border Town	
Author	Mr. Yuthpong Chantrawarin	
Degree	Doctor of Philosophy (Social Science)	
Advisory Committee	Asst. Prof. Dr. Chusak Wittayapak	Advisor
	Lect. Dr. Amporn Jirattikorn	Co-advisor
	Assoc. Prof. Dr. Jamaree Chiengthong	Co-advisor

ABSTRACT

Understanding the border space of *Mae Sai* helps us understand the border town itself. *Mae Sai* is located in northern-most Thailand, and its space is characterized as ‘political border dynamism’, which is best understood as a ground of borderers’ practices. This dissertation is built on two case studies of the most recent waves of people to migrate to *Mae Sai*; they are *Chanthaburi* gem traders from *Chanthaburi Province* in Thailand and ethnic petty traders from *Tachilek Province* in Myanmar. It uses ethnography and documentary research conducted over the periods September 2011 to March 2012, and January to March 2014. This dissertation primarily discusses three major theses, based primarily on situational analysis and contextual interpretation.

The border space of *Mae Sai* is grounded in ‘border re-configuration’, a process in which active borderers negotiate, regulate and re-function the state border. These borderers work and re-work the state border in relation to the border constraints and border opportunities that exist, as enacted through a variety of border practices for socio-economic border activities. However, this border re-configuration cannot be maneuvered alone, without relying on state border structures, state power and state border loopholes. The meaning and function of the border has been embedded in its changing and shifting socio-cultural contexts over time. Underneath *Mae Sai* lies the border re-configuration, which is its deep structure.

Secondly, these active borderers re-configure the border into ‘spatial capital’ in order to cultivate benefits arising from the locationality of the border in *Mae Sai*, and so enhancing their socio-economic border activities. Its locationality is used as a production factor to maximize cross-border production and cross-border trade, or to facilitate the cheapness of the illegal/illicit components of cross-border commodities. Particular groups of active borderers also have particular strength in terms of their border negotiations. This ‘spatial capital’ is used as a means of border practice, and it developed to make use of knowledge, technical expertise or border tactics, those combined with the border situation and setting, and with loopholes in the state border regulations. These active borderers are able to de-regulate state regulations in order to facilitate cross-border resource flows for informal cross-border trade and benefits.

Lastly, the border space of *Mae Sai* is discontinuous and incoherent due to unavoidable and unexpected challenges. This is because the border is always being re-made and re-drawn through discursive interactions between state control and the borderer’ contestations. The state and the borderers sometimes compete with each other for power and benefits; but on other occasion, work hand in hand to gain mutual benefits and in the right circumstances, colluding in a border game with no portable rules. As a result, the border space of *Mae Sai* must be viewed as complex and fluid.